

РАЗВОЈ САВРЕМЕНОГ КИНЕСКОГ КОНЦЕПТА КОНВЕНЦИОНАЛНОГ ОДВРАЋАЊА

Игор Пејић*

Достављен: 16. 07. 2022.

Кориговано: 11. 10. и 18. 10. 2022.

Прихваћен: 04. 11. 2022.

Језик рада: Српски

Тип рада: Прегледни рад

DOI број: 10.5937/vojdela2204015P

Стратегија одвраћања представља важну тему у области међународних односа. Концепт који је обележио америчко-совјетску политику током хладног рата, постао је важан чинилац политике и осталих сила у свету. Кинески концепт одвраћања има одређене карактеристике које га чине другачијим од „стандардног” модела заступљеног у западној литератури. Наиме, у кинеском моделу обесхрабривање противника од потенцијалних напада представља један део стратегије одвраћања, док је други део усмерен на стварање притиска са циљем да се противник натера на уступке. Другим речима, одвраћање може да послужи и као офанзивно средство ради остваривања политичких интереса. У овом раду анализиран је кинески концепт одвраћања и представљен његов развој у односу на друге стратешке приступе који су формулисани претходних деценија. Настојано је да се покаже да су концепти попут локалних ратова и контроле простора врло блиски стратегији одвраћања, те се могу третирати као њене варијације. Циљ рада јесте да се укаже на потенцијалне проблеме кинеске стратегије одвраћања наспрам еволуције кинеских оружаних снага и националних интереса, које, у последњих десетак година, регионални актери све чешће доживљавају као претњу.

Кључне речи: *одвраћање, Кина, конвенционалне оружане снаге, стратегија конвенционалног одвраћања*

Увод

Стратегија одвраћања може се дефинисати као метод деловања помоћу кога се одвраћа, односно обесхрабрује нежељено деловање других актера. Александар Џорџ и Ричард Смоук (*Alexander George and Richard Smo-*

* Институт за стратегијска истраживања, Универзитет одбране у Београду, Београд, Република Србија, igor.pejic@mod.gov.rs

ке) одвраћање виде као процес убеђивања противника да његове потенцијалне акције неће бити исплативе.¹ Џон Миршајмер (*John Mearsheimer*) сматра да се одвраћање генерално може дефинисати као начин убеђивања противника да не покрене одређене акције с обзиром на то да ће цена бити знатно виша од било каквог добитка.² Томас Шелинг (*Thomas Schelling*) одвраћање посматра као дефанзивну стратегију која, уз помоћ велике претње, има за циљ да одврати противника од акције. Шелинг у овом случају прави разлику између стратегије одвраћања као пасивне и стратегије принуђивања (*compellence*) која је динамично-офанзивна и има за циљ да натера противника да одступи.³ Глен Шнајдер (*Glenn Snyder*) прави сличну разлику између стратегија као и Шелинг. Наиме, принуда се користи агресивно, при чему је циљ да противник одустане или направи уступке на рачун сопствених интереса. Одвраћање има за циљ да убеди противника да не покрене акцију коју је намеравао да предузме.⁴

У кинеској стратешкој мисли појам који се користи за одвраћање је *weishe*, који, такође, може да представља и принуду. Наиме, концепт кинеског одвраћања није искључиво везан за обесхрабривање противника да покрене нежељене акције, већ подразумева и употребу силе како би се принудио на одређене уступке.⁵ Кина комбинује Шелингове и Шнајдерове идеје одвраћања и принуде у јединствен концепт. Поред тога што може да изазове проблеме у преводу или расправе у вези с употребом правилне терминологије, оваква дефиниција одвраћања може имати последице по начин сагледавања кинеских оружаних снага, војне стратегије, кинеске спољне политике и начина на који Кина покушава да оствари своје стратешке циљеве.

Кина има сложено стратешку културу која почива на принципима сличним онима које примењују земље Запада, али постоје и бројне разлике у односу на њих. Убрзан развој кинеске економије, који се одразио на развој оружаних снага, утицао је и на промене у кинеској регионалној политици, што је најочљивије у последњих десетак година. Кинеска спољна политика, како у региону, тако и према свету, постала је одлучнија, али је и перцепција Кине као државе која не посеже за војном моћи у међународној политици такође промењена.

¹ Alexander George and Richard Smoke, *Deterrence in American Foreign Policy: Theory and Practice*, Columbia University Press 1974, p. 11.

² John Mearsheimer, *Conventional Deterrence*, Cornell University Press 1983, p. 14.

³ Thomas Schelling, *Arms and Influence: With a New Preface and Afterword*, Yale University Press, 2008, pp. 69-72.

⁴ Glenn Snyder, *Deterrence and Defense: Towards a Theory of National Security*, Princeton University Press 1961 p. 40.

⁵ Dean Cheng, „An Overview of Chinese Thinking About Deterrence”, In: Frans Osinga and Tim Sweijts (eds.) *NL ARMS Netherlands Annual Review of Military Studies 2020 Deterrence in the 21st Century—Insights from Theory and Practice*, eds, Springer 2021, p. 178.

Стратегија одвраћања на кинески начин

Кинески концепт одвраћања сличан је идеји одвраћања коју промовишу западни аутори. Суштина кинеске стратегије јесте да се противник обесхрабри, односно одврати од акција које је планирао да изврши због превисоке цене таквог подухвата. Главна разлика између западног и кинеског концепта јесте у томе што Кина види одвраћање и као инструмент принуде или притиска ради испуњења политичких циљева. Размишљања кинеских официра, који одвраћање посматрају слично као и рат, потврђује да овај концепт за Кину има више димензија.⁶ Аутори, попут Ли Бина (*Li Bin*), иду корак даље, наводећи да појам *weishe* не треба тумачити као одвраћање већ као принуду или притисак.⁷ Овако посматрано кинеско одвраћање је релативно шири појам, чији генерални облик може да се одреди у Шелинговим оквирима „насилне дипломатије”.

Формално схватање одвраћања представљено је у појединим документима кинеских власти. Кинеска бела књига националне одбране из 2008. године наводи да је неопходно имати политику која је усмерена на одвраћање криза и ратова. Таква политика захтева интеграцију различитих аспеката друштва и државе, који обухватају њене економске, дипломатске, војне и правне аспекте, који се могу искористити ради одвраћања. Како би се циљеви одвраћања остварили, неопходно је имати флексибилну и добро припремљену силу која може да одговори на различите изазове. Иако се Кина начелно позива на некоришћење силе, она истиче значај добро припремљених оружаних снага које могу да остваре своју историјску улогу у локалним ратовима у условима високотехнолошке борбе. У књизи *Наука о војној стратегији*, из 2013. године, кинески аутори такође потврђују значај одвраћања на више нивоа. Они сматрају да одвраћање треба вршити конвенционалним и нуклеарним средствима, што подразумева флексибилну употребу различитих политичких инструмената. Фокус кинеских оружаних снага треба да буде на развоју стратегије одвраћања, као активности која се спроводи како у мировним условима, тако и у ратном стању, а има за циљ да убеди противника да се његове акције не исплате или да га покори применом оружаних или неоружаних средстава. Ако је одвраћање неуспешно, могу се примењивати и друге мере које су на граници онога што зовемо рат (*borderline of war*).⁸ Позивајући се на ставове Мао Це-дунга, одвраћање као активност може се наставити и у ратном стању, како би

⁶ Nathan Beauchamp-Mustafaga, Derek Grossman, Kristen Gunness, Michael S. Chase, Mari-gold Black, Natalia Simmons-Thomas, *Deciphering Chinese Deterrence Signalling in the New Era*, RAND Australia 2021, p. 18.

⁷ Li Bin, China's Nuclear Strategy, Presentation at Carnegie International Nonproliferation Conference Washington DC June 25-26, 2007.

⁸ Taylor M. Fravel, „The Evolution Of China's Military Strategy: Comparing The 1987 and 1999 Editions of Zhanlüexue”, In: James Mulvenon and David M. Finkelstein (eds.), *China's Revolution in Doctrinal Affairs: Emerging Trends in the Operational Art of the Chinese People's Liberation Army*, Chinese People Liberation Army, 2002, p. 87.

се ситуација довела под контролу и очували витални интереси.⁹ У истој књижи, издатај 2020. године, концепт стратешког одвраћања је формулисан као метод оружане борбе ради испуњења политичких циљева. Наиме, употребом различитих војних и невојних средстава, противника треба одвратити, натерати на компромис или предају.¹⁰

Конвенционалне снаге и њихов развој имају важну улогу у кинеском концепту одвраћања. Као што Роберт Рос (*Robert Ross*) уочава, могућност вођења успешног конвенционалног рата за кинеске стратеге је важан предуслов за одвраћање. Другим речима, вођење рата како би се рат зауставио је један од аспеката одвраћања, поготово ако се тиме ограничава даља ескалација сукоба, а противник удаљава од својих циљева. Како би се ова стратегија спровела у дело, неопходни су озбиљни војни капацитети који пружају један вид војне превласти.¹¹ Слична запажања износи и Дин Ченг (*Dean Cheng*) који говори да одвраћање само по себи не представља циљ у кинеској стратегији већ средство помоћу кога треба реализовати одређене политичке циљеве. Ченг истиче да је фокус стратегије усмерен, пре свега, на политички притисак и да се противник примора на уступке, пре него на обесхрабтивање одређеног понашања.¹²

Разлог због којег кинеске оружане снаге концепт одвраћања сагледавају у оквиру шире стратегије рата може бити историјско искуство Кинеске народне армије. Наиме, током Рата у Кореји, а касније и током Тајванске кризе 1954–1955. године, кинеско одвраћање у суштини није имало много успеха. Током Корејског рата покушаји кинеског одвраћања престали су онда када су снаге Уједињених нација прешле 38. паралелу. Одлука о интервенцији кинеских снага у Кореји била је производ неуспешног одвраћања и страха да ће Сједињене Државе успоставити веће присуство на полуострву. У случају Тајванске кризе ситуација није била много другачија. Гранатирање појединих острва дуж кинеске обале, која су била под јурисдикцијом тајванских власти, требало је да послужи као упозорење САД да склапање савеза са Тајваном може да води у рат са Кином. С друге стране, Тајван је за САД представљао важну територију, односно тзв. непотопиви носач авиона, од значаја за амерички концепт истуреног одбрамбеног бедема. Након кинеских потеза, Вашингтон је одлучио да је склапање заједничког безбедносног уговора о одбрани Тајвана неопходно.¹³

⁹ In Their Own Words: Foreign Military Thought, *Science of Military Strategy*, China Aerospace Studies Institute Project Everest, 2013, pp. 146-147.

¹⁰ China Aerospace Studies Institute 2020, In Their Own Words, *Science of Military Strategy*, p. 126.

¹¹ Robert S. Ross, „Navigating the Taiwan Strait Deterrence, Escalation Dominance, and U.S. China Relations”, *International Security*, Vol. 27, No. 2, 2002, pp 62-63.

¹² Dean Cheng, Evolving Chinese Thinking About Deterrence: What the United States Must Understand About China and Space, *Backgrounder* No. 3298, March 2018, The Heritage Foundation, pp. 1-2.

¹³ Abram N. Shulsky, *Deterrence Theory and Chinese Behaviour*, RAND 2000, pp. 56-61.

Конципирање стратегије одвраћања на овакав начин може да произведе нежељене последице у региону. Одвраћање које означава принуду или притисак може се тумачити као офанзивна политика, што произилази из природе кинеских безбедносних интереса који су се мењали и проширивали током година. У стратешким документима развој оружаних снага је представљао важан аспект државне политике, што је и разумљиво с обзиром на регионално окружење у којем се Кина налази. Оно што је интересантно јесте да је у свим документима, почевши од 2000. године, фокус све више на развоју ратне морнарице, која треба да буде активна компонента кинеске политике. Уочљивије промене по овом питању могле су се видети у стратегији из 2013. године, где се истиче да морнарица треба да настави са развојем модерних ратних бродова и подморица са тежиштем на операције на већој удаљености. Другим речима, како би Кина заштитила своје интересе, неопходно је да има ратну морнарицу глобалног домета. У стратегији из 2015. године истиче се да Кина мора да напусти тзв. копнени менталитет стратегијског промишљања и прихвати поморску димензију развоја оружаних снага. Пројекција моћи у региону постаје значајан аспект кинеске стратегије, при чему се ратна морнарица и ратно ваздухопловство виде као главни инструменти помоћу којих ће то бити реализовано. Истиче се, такође, да ће авијација бити трансформисана из дефанзивног средстава у средство које се може користити и у офанзивним операцијама.

Слични ставови могу се уочити у стратегији из 2019. године, где се наводи да су интереси кинеских власти очување и заштита прекоморских интереса. Наводи се да је кинеска ратна морнарица посвећена очувању безбедности у Јужном и Источном кинеском мору, као и у Жутом мору. Штавише, како би очувала и заштитила своје прекоморске интересе неопходно је да настави развој ратне морнарице глобалног домета која би била способна да реализује предвиђене мисије.¹⁴ Иако се не може спорити легитимност кинеских интереса, може се ипак довести у питање њихова дефанзивна природа на којој се инсистира у скоро свим кинеским документима. Наиме, развој велике ратне флоте и пратеће логистичке структуре утиче на перцепцију кинеске политике која има за циљ пројекцију моћи. Сумње у вези с кинеским глобалним аспирацијама потврдио је и Си Ђинпинг у говору на 19. националном конгресу кинеске Комунистичке партије, у којем је истакао да ће Кина до половине овог века постати водећа држава у свету у погледу националне моћи и утицаја у међународној политици.¹⁵

Перцепција кинеских интереса може се одразити и на стратегију одвраћања која поседује елементе принуде, а чији циљеве не морају бити искључиво дефанзивни. Као што поједини аутори истичу, развој кинеских оружаних снага у протеклих

¹⁴ The State Council Information Office of the People's Republic of China, China's National Defense in the New Era, 2019 July, https://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/201907/24/content_WS5d3941ddc6d08408f502283d.html 02.04.2022.

¹⁵ Xi Jinping, *Secure a Decisive Victory in Building a Moderately Prosperous Society in All Respects and Strive for the Great Success of Socialism with Chinese Characteristics for a New Era*, 19th National Congress of the Communist Party of China, October 18, 2017, p. 25.

двадесетак година није текао само у правцу одвраћања, већ и ради остваривања притиска на кинеске ривале.¹⁶ Тако, на пример, у случају Тајвана одвраћање није усмерено само на то да политичко руководство одустане од идеје осамостаљења острва, већ и да се присили на уступке, односно спајање са Кином.

Развој кинеских оружаних снага – концептуални погледи на конвенционално одвраћање

Модернизацију кинеских оружаних снага након хладног рата обележиле су промене у стратешком и доктринарном приступу које се грубо могу поделити на три периода. Први период обухвата деведесете године 20. века, други наступа након приступања Кине СТО-у, док трећи период почиње доласком Си Ђипинга на власт и са променама у кинеској спољној политици.

Промене у кинеским оружаним снагама током деведесетих година биле су условљене догађајима попут Тајванске кризе 1994–95. године и тзв. револуције у војним пословима која је била активна у САД. Оба дешавања указала су на проблеме које Кина може да очекује у будућности. Ограничена материјалним могућностима, Кина се фокусира на доктринарне и стратешке промене које су имале за циљ бољу организацију оружаних снага.¹⁷ Концепт „вођење локалних ратова у условима високотехнолошке борбе” који се развио у овом периоду представља надоградњу Маове идеје о активnoj одбрани. У новој стратегији фокус је на тзв. локалним ратовима у региону, који могу да се воде против конвенционалног или неконвенционалног непријатеља и захтевају употребу здруженог система командовања, флексибилност у командовању, извођење брзих акција, коришћење информационих средстава и нове технологије, како би се задали одлучујући ударци противничким снагама.¹⁸ Осим непосредних користи у погледу напретка кинеске стратешке мисли, овај концепт указује и на друге аспекте кинеских оружаних снага. Прво, идеја локалних ратова и високотехнолошке борбе постала је основа за даљи развој кинеске револуције у војним пословима, што је могло да се уочи већ током наредне деценије. Друго, иако се кинески стратези позивају на учења Мао Цедунга, суштински је стратегија добрим делом моделована по идејама америчких официра који истичу значај нове технологије која утиче на брзину и ток борбених операција.¹⁹

¹⁶ Nathan Beauchamp-Mustafaga, Derek G., Kristen G., Michael S. C., Marigold B., Natalia Simmons-Thomas, *Deciphering Chinese Deterrence Signalling in the New Era*, op cit., p. 13-14.

¹⁷ David M. Finklestein, „Thinking About The Pla’s ‘Revolution In Doctrinal Affairs’”, In: James Mulvenon and David M. Finklestein (eds.), *China’s Revolution in Doctrinal Affairs: Emerging Trends in the Operational Art of the Chinese People’s Liberation Army*, Chinese People Liberation Army, 2002. pp. 1-27.

¹⁸ Taylor M. Fravel, *The Evolution Of China’s Military Strategy: Comparing The 1987 And 1999 Editions Of Zhanlǔxue*, op cit., pp. 87-95

¹⁹ William A. Owens, „The Emerging U.S. System-of-Systems”, *Strategic Forum* 63, Institute for National Strategic Studies, 1996.

Други период модернизације кинеских оружаних снага обележен је модернизацијом копнене војске, ратне морнарице, ратног ваздухопловства и артиљерије. Захваљујући економском напретку, Кина је увећала производњу домаћег наоружања, као и набавку иностраних оружаних система, пре свега из Русије.²⁰ Осим ових техничких карактеристика, кинеске оружане снаге су формулисале и нове стратешке приступе, као што је тзв. топуз убице (*shashoujian-assassins mace*) и контрола простора (*anti access/area denial A2/AD*). Топуз убице у кинеској митологији представља лако и убојито оружје којим може да се савлада снажнији противник.²¹ Суштина овог концепта је слична његовом традиционалном значењу које се односи на развој наоружања које може да зада одлучујуће ударце противничким снагама. Иако је концепт настао деведесетих година 20. века, практично је заживео почетком 21. века, када је Кина отпочела развој нових балистичких ракета, противсателитског наоружања и нових поморских ми-на.²² *Shashoujian* се може сагледати као надоградња кинеске стратегије конвенционалног одвраћања, која ће се у наредном периоду развијати у правцима стратегије контроле простора.

Крајем осамдесетих година прошлог века, када је совјетска претња изгубила на значају, Кина је преусмерила свој стратешки правац са тзв. обалске одбране (*coastal defense*) на концепт активне одбране приобалних мора (*offshore defense*).²³ Може се дискутовати о томе да је идеја о контроли простора већ тада била актуелна. Ипак, материјална ограничења и интелектуална изолованост кинеске војске од остатка света оспоравају да је Кина у таквим околностима могла да имплементира стратегију попут контроле простора. Крајем прве деценије 21. века ситуација се променила, при чему је Пекинг уложио много труда да се нови стратешки концепти реализују. Контрола простора може се дефинисати као стратегија којом се дејствовање противничких снага отежава и онемогућава, при чему је крајњи циљ потпуно потискивање противника са одређеног простора.²⁴ Ова стратегија требало би да обухвати поморски простор до првог ланца острва, а идеално би било да се реализује и до другог ланца острва. Иако је то легитимна стратегија, проблеми се могу појавити у начину њене реализације и природе сигнала који се шаљу осталим државама у региону. Наиме, контролу простора Кина не може да реализује искључиво применом асиме-

²⁰ Igor Pejić, „Modernizacija oružanih snaga i promene u percepciji kineske pretnje”, *Međunarodni problemi*, Vol. LXXIII, br. 2, 2021, str. 316-317.

²¹ Jason E. Bruzdziński, „Demystifying Shashoujian: China's 'Assassin's Mace' Concept”, In: Andrew Scobell and Larry Wortzel (eds.), *Civil-Military Change In China: Elites, Institutes, And Ideas After The 16th Party Congress*, US Army War College Press, 2004, pp. 313-314.

²² David Hambling, China Looks to Undermine U.S. Power, With 'Assassin's Mace', *The Wired*, July 2009, <https://www.wired.com/2009/07/china-looks-to-undermine-us-power-with-assassins-mace/> 05.04.2022

²³ Rush Doshi, *The Long Game: China's Grand Strategy to Displace American Order*, Oxford University Press 2021, p. 72.

²⁴ Kyle D. Christensen, Strategic Developments In The Western Pacific: Anti-Access/Area Denial And The Airsea Battle Concept, *Journal of Military and Strategic Studies*, Vol. 14, No. 3, 2012, p. 2.

тричних средстава који су део *Shashoujian* доктрине. С друге стране, развојем ратне морнарице глобалног домета кинеске намере се не морају тумачити искључиво у дефанзивном маниру, поготово ако се узме у обзир кинески приступ одвраћању. Штавише, са развојем концепта операција у удаљеним морима развој ратне морнарице глобалног домета постаје незаобилазан елемент кинеске војне стратегије.

Контрола простора коју је Кина имплементирала изазвала је негодовање различитих регионалних актера. То је навело неке ауторе да доведу у питање америчку политику у источној Азији, као и то какав „ребаланс“ је неопходан наспрам кинеске моћи.²⁵ Након 2012. године појавиле су се сумње да кинески концепт контроле простора не представља увод за надоградњу одвраћања већ је усмерен и на формулисање стратегије пројекције моћи. То уједно представља и увод за трећи период кинеске модернизације оружаних снага који се одразио на стратешке, организационе и техничке карактеристике Народноослободилачке армије (НОА). У војној стратегији из 2015. године експлицитно се наводи да Кина мора напустити менталитет по којем је копно важније од мора и фокусира се на извођење операција које пружају управљање морима и океанима.²⁶ Измене у војној стратегији одразиле су се на организационе промене, при чему је посебна пажња посвећена значају здружених операција. У складу са новим стратешким смерницама Генералштаб кинеских оружаних снага подељен је на неколико штабова, односно сваки вид војске добио је сопствени генералштаб. Овим променама ратно ваздухопловство и ратна морнарица изједначени су са копненим снагама. Последња реформа кинеских оружаних снага суштински је прекинула традиционалну доминацију копнене војске у оквиру НОА.²⁷ Организационе промене су утолико значајније ако се узме у обзир начин дефинисања нових мисија и развој различитих видова војске. Развој копнене војске дефинише се у правцу стварања мобилних трупа за брза дејства које одликују модуларне и мулти-функционалне јединице. На овај начин јединице копнене војске имаће неопходне капацитете да извршавају задатке у оквиру здружених операција. Ратна морнарица види се као средство за пројектовање моћи даље од сопствене територије. Сходно томе, смернице налажу развој капацитета за одбрану у приобалним морима и заштиту на отвореним морима уз изградњу комбиноване и мултифункционалне поморске борбене структуре. Ратно ваздухопловство је добило смернице у складу са концептом рата у високо-технолошким условима, при чему се истиче његов значај у одбрамбеним и офанзивним операцијама. У стратегији се, такође, истичу и нове мисије ратног ваздухоплов-

²⁵ Stephen Biddle and Ivan Oelrich, „Future Warfare in the Western Pacific Chinese Antiaccess/Area Denial, U.S. AirSea Battle, and Command of the Commons in East Asia”, *International Security*, Vol. 41, No. 1 (Summer 2016), pp. 7–48.

²⁶ Иван Зарић, *Таласократска димензија савремене кинеске геополитике*, докторска дисертација, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, 2018, стр. 198-199.

²⁷ Ибидем, стр. 200-203.

ства, попут ваздухопловнодесантних операција, стратегијско пројектовање моћи, као и мисије за свеобухватну подршку. Иван Зарић уочава да стратешке смернице развоја ратног ваздухопловства, пре свега оне које се тичу пројектовања моћи и свеобухватне подршке, недвосмислено указују на то да Кина тежи еволуцији једне копнене силе у поморску.²⁸

Поред организационих промена, Кина је у протеклих десетак година увећала и флоту великих борбених бродова са 77 на 86. Упечатљив је број разарача у односу на број фрегата (2012. године Кина је имала 14 разарача и 62 фрегате, а 2021. године 36 разарача и 45 фрегата), а у оперативној употреби су и три нове крстарице и два носача авиона.²⁹ Носачи авиона представљају вероватно најефектнији аспект модернизације НОА, јер могу имати озбиљне импликације по регионалну равнотежу снага. Први носач авиона *Liaoning* ушао је у оперативну употребу 2012. године, а други – *Shandong* 2019. године. Кина је завршила изградњу и трећег носача авиона *Fujian*, који би у наредном периоду требало да уђе у оперативну употребу. Изградња модерних носача авиона представља важан елемент кинеске војне стратегије и начина на који ће се она развијати у будућности. Милитаризација острва у Јужном и Источном кинеском мору, као и знаке изградње других поморских база у свету, додатно су утицали на перцепцију кинеских интереса.³⁰ Све ове активности утицале су и на политику регионалних држава које су одлучиле да увећају војне буџете, убрзају модернизацију оружаних снага, као и да захтевају веће присуство америчке војске.³¹

Закључна разматрања

Стратегија одвраћања представља важан аспект међународних односа која је током хладног рата чинила окосницу политике великих сила. Иако се ова стратегија често поистовећује са употребом нуклеарног наоружања,³² одвраћање у савременим међународним односима ослања се и на употребу конвенционалних оружаних капацитета. У теоријском погледу одвраћање се категорички као дефанзивна стратегија. Ипак, осим што подразумева процес „обесхрабтивања“ противника, одвраћање може да имплицира и „принуду“, како Шелинг истиче. Теоријска разматрања стратегије одвраћања, иако су универзалног карактера, имају своје специфичности у зависности од стратешке културе државе, историјских дешавања и начина на који су оружане снаге организоване.

²⁸ Ибидем, стр. 222-223.

²⁹ Подаци су упоређени из књиге IISS, *The Military Balance*, Routledge, издања 2013. и 2022. године.

³⁰ Igor Pejić, „Modernizacija oružanih snaga i promene u percepciji kineske pretnje”, op cit., str. 320-321.

³¹ Ibidem, str. 321-327.

³² Жељко Јовић, Значај нуклеарног оружја у кинеско-америчким односима у азијско-пацифичком региону, Војно дело, бр. 6, год. 2018, стр. 70-81; Хатица Бериша, Миле Ракић, Војна моћ водећих светских земаља и дефицит ресурса, Војно дело, бр. 3, год. 2018, стр. 21-37.

У случају НОА стратегија одвраћања се не тумачи искључиво у дефанзивним – традиционалним оквирима овог концепта. Кинеска стратегија одвраћања садржи тзв. активну димензију која сугерише употребу оружаних снага не само зато да би се противник одвратио већ и да би се принудио на одређене уступке. Као што наводе неки кинески аутори, одвраћање се може посматрати као продужетак рата. Иако то представља легитиман начин сагледавања ове стратегије, такође може да изазове сумње осталих актера у међународној политици у искреност кинеских политичких намера.

У последњих тридесетак година Кина бележи рекордан развој економије, што је омогућило и убрзано развијање оружаних снага. Развој НОА пратиле су промене у начину конципирања војне стратегије и организације, као и побољшање њених материјалних капацитета. У три периода развоја НОА кинеске оружане снаге су трансформисане од релативно застареле копнене силе до модерне поморске снаге. Увођење нових стратешких смерница након хладног рата имало је за циљ и јачање капацитета одвраћања. Идеја тзв. топуза убице, као и стратегије контроле простора, представљају вероватно два најзапаженија аспекта кинеске стратегије која су фокусирана на стратегију одвраћања. Штавише, наоружање које је НОА добила у међувремену значајно је допринело реалним капацитетима одвраћања. Други видови оружаних снага, који су такође прошли процес модернизације, оспособљени су на начин који омогућава њихову ефикасну употребу у оквиру стратешких концепата, као што су вођење локалних ратова у високотехнолошким условима, као и вршење операција у оквиру стратегије контроле простора. Даљи развој *Shashoujian* доктрине, пре свега наоружања, који прати овај концепт, у великој мери допуњава стратегију контроле простора, као и укупне капацитете одвраћања.

Иако сви наведени концепти, као и целокупан процес модернизације НОА, јачају дефанзивне капацитете, такође доводе у питање и кинеске офанзивне намере. Када је реч о конвенционалном наоружању, тешко је повући границу која раздваја дефанзивно наоружање од офанзивног. У том смислу, развој кинеског ратног ваздухопловства и ратне морнарице, који имају кључну улогу у спровођењу операција у оквиру стратегије контроле простора, често изазивају забринутост код других регионалних актера. Трећи период развоја кинеских оружаних снага велику пажњу посвећује управо овим видовима војске који, такође, представљају и кључни фактор у стратегији пројекције моћи. Посматрајући кинески концепт одвраћања, а који се не уклапа у „стандардне“ оквире ове стратегије, постаје јасно због чега се модернизација НОА може тумачити и као средство принуде ради остваривања офанзивних намера.

То је уједно и суштина проблема кинеске стратегије одвраћања, јер се поставља питање у којој мери Кина има искрене намере и да ли их исто перципирају њени ривали. Ако кинеско одвраћање посматрамо на Шелингов начин, свакако би се могло закључити да се не ради искључиво о стратегији одвраћања, нарочито ако пратимо развој кинеске спољне политике и постепено проширивање кинеских интереса. У последњим документима и изјавама званичника могу се уочити ставови који указују на то да Пекинг тежи проширивању сфере утицаја која би омогућила Кини да у догледној будућности промени равнотежу снага, како у региону, тако и у свету. Такве политичке околности се одражавају и на циљеве стратегије одвраћања – да ли концепт тежи „обесхрабривању“ или „принуди“ противника ради поли-

тичких уступака. Ипак, и овакве кинеске пројекције треба узети са одређеном дозом резерве, с обзиром на дешавања у међународној политици. Због рата у Украјини Кина се нашла у незгодном положају према осталим актерима у региону, с обзиром на то да ће се њени политички и војни потези посматрати са много више пажње. Иако можда звучи парадоксално, ситуација у Украјини вероватно је отежала даље ширење кинеског утицаја у источној Азији, па се у наредном периоду може очекивати и дефанзивнија стратегија Пекинга у светској политици и потенцијално редефинисање одређених приступа у спољној политици.

Литература

[1] Иван Зарић, *Таласократска димензија савремене кинеске геополитике*, докторска дисертација, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, 2018.

[2] Жељко Јовић, „Значај нуклеарног оружја у кинеско-америчким односима у азијско-пацифичком региону, Војно дело, бр. 6, год. 2018, стр. 70-81.

[3] Abram N. Shulsky, *Deterrence Theory and Chinese Behaviour*, RAND 2000.

[4] Alexander George and Richard Smoke, *Deterrence in American Foreign Policy: Theory and Practice*, Columbia University Press 1974.

[5] Glenn Snyder, *Deterrence and Defense: Towards a Theory of National Security*, Princeton University Press 1961.

[6] David M. Finklestein, „Thinking About The PLA's 'Revolution In Doctrinal Affairs'”, In: James Mulvenon and David M. Finkelstein (eds.), *China's Revolution in Doctrinal Affairs: Emerging Trends in the Operational Art of the Chinese People's Liberation Army*, Chinese People Liberation Army, 2002.

[7] David Hambling, China Looks to Undermine U.S. Power, With 'Assassin's Mace', *The Wired*, July 2009, <https://www.wired.com/2009/07/china-looks-to-undermine-us-power-with-assassins-mace/> 05.04.2022

[8] Dean Cheng, „An Overview of Chinese Thinking About Deterrence”, In: Frans Osinga and Tim Sweijs (eds.) *NL ARMS Netherlands Annual Review of Military Studies 2020 Deterrence in the 21st Century—Insights from Theory and Practice*, eds, Springer 2021.

[9] Dean Cheng, „Evolving Chinese Thinking About Deterrence: What the United States Must Understand About China and Space”, *Backgrounder* No. 3298, 2018, The Heritage Foundation.

[10] Хатица Бериша, Миле Ракић, Војна моћ водећих светских земаља и дефицит ресурса, Војно дело, бр. 3, год. 2018, стр. 21-37.

[11] Igor Pejić, „Modernizacija oružanih snaga i promene u percepciji kineske pretnje”, *Međunarodni problemi*, Vol. LXXIII, br. 2.

[12] In Their Own Words: Foreign Military Thought, *Science of Military Strategy*, China Aerospace Studies Institute, Project Everest 2013.

[13] In Their Own Words, *Science of Military Strategy*, China Aerospace Studies Institute 2020.

[14] IISS, *The Military Balance*, Routledge 2013.

[15] IISS, *The Military Balance*, Routledge 2022.

- [16] John Mearsheimer, *Conventional Deterrence*, Cornell University Press 1983.
- [17] Jason E. Bruzdinski, „Demystifying Shashoujian: China's 'Assassin's Mace' Concept”, In: Andrew Scobell and Larry Wortzel (eds.), *Civil-Military Change In China: Elites, Institutes, And Ideas After The 16th Party Congress*, US Army War College Press, 2004.
- [18] Kyle D. Christensen, „Strategic Developments In The Western Pacific: Anti-Access/Area Denial And The Airsea Battle Concept”, *Journal of Military and Strategic Studies*, Vol. 14, No. 3, 2012.
- [19] Li Bin, China's Nuclear Strategy, Presentation at Carnegie International Nonproliferation Conference Washington DC June 25-26, 2007.
- [20] Nathan Beauchamp-Mustafaga, Derek Grossman, Kristen Gunness, Michael S. Chase, Marigold Black, Natalia Simmons-Thomas, *Deciphering Chinese Deterrence Signalling in the New Era*, RAND Australia 2021.
- [21] Rush Doshi, *The Long Game: China's Grand Strategy to Displace American Order*, Oxford University Press 2021.
- [22] Robert S. Ross, „Navigating the Taiwan Strait Deterrence, Escalation Dominance, and U.S.-China Relations”, *International Security*, Vol. 27, No. 2, 2002.
- [23] Stephen Biddle and Ivan Oelrich, „Future Warfare in the Western Pacific Chinese Antiaccess/Area Denial, U.S. AirSea Battle, and Command of the Commons in East Asia”, *International Security*, Vol. 41, No. 1, 2016.
- [24] Taylor M. Fravel, „The Evolution Of China's Military Strategy: Comparing The 1987 and 1999 Editions of Zhanlüexue”, In: James Mulvenon and David M. Finkelstein (eds.), *China's Revolution in Doctrinal Affairs: Emerging Trends in the Operational Art of the Chinese People's Liberation Army*, Chinese People Liberation Army, 2002.
- [25] The State Council Information Office of the People's Republic of China, China's National Defense in the New Era, 2019 July, https://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/201907/24/content_WS5d3941ddc6d08408f502283d.html 02.04.2022.
- [26] Thomas Schelling, *Arms and Influence: With a New Preface and Afterword*, Yale University Press, 2008.
- [27] Xi Jinping, „Secure a Decisive Victory in Building a Moderately Prosperous Society in All Respects and Strive for the Great Success of Socialism with Chinese Characteristics for a New Era”, 19th National Congress of the Communist Party of China, October 18, 2017.
- [28] William A. Owens, „The Emerging U.S. System-of-Systems”, *Strategic Forum* 63, Institute for National Strategic Studies, 1996.

Резиме

Стратегија одвраћања је одувек била интересантна тема за многе научнике у области међународних односа. Концепт је био обележје америчко-совјетске политике током Хладног рата и с правом је постао важан аспект политике других земаља. Кинеска идеја одвраћања је донекле јединствена у поређењу са „стандардним“ моделом одвраћања који се често среће у западној литератури. У кинеском слу-

чају одвраћање непријатеља од напада је један део стратегије, док се други део може фокусирати на постизање политичких циљева користећи приступе принуде. Другим речима, одвраћање може да се користи као офанзивно-активна стратегија, у Шеллинговим терминима, која тежи принуди међу противницима. У овом раду ћемо анализирати кинеску идеју одвраћања и како се она развијала са другим стратешким приступима у последње три деценије. Стратегије НОА као што су победа у локалним ратовима заснованим на информацијама, топуз убице и контрола простора су у већој мери повезане са идејом одвраћања. Наш циљ је да објаснимо ове стратегије и у каквој су оне корелацији са одвраћањем, као и да укажемо на неке потенцијалне проблеме или погрешне перцепције до којих може доћи због двосмислене природе кинеског одвраћања и регионалних интереса. Ово представља суштину проблема. Промене у кинеској политици у последњих десет година утичу на перцепцију њених намера међу осталим регионалним актерима и кинеску идеју одвраћања. Ако посматрамо кинеско одвраћање у ширем теоријском оквиру, који подразумева и принуду, лако можемо разумети да растућа забринутост међу регионалним актерима није неоснована. Растуће геополитичке амбиције међу кинеским креаторима политике су одраз растућих војних способности ове државе. У новијим политичким документима могли смо да видимо да кинески регионални интереси подразумевају неку врсту промене у регионалној равнотежи снага која би се временом могла одразити и на глобални однос снага. У таквом геополитичком окружењу примарни циљеви одвраћања би могли бити доведени у питање, у смислу да ли стратегија одвраћа ривала или покушава да га принуди да би се добио политички уступак. Током последњих десет година кинеске оружане снаге су се трансформисале из јаке копнене силе у растућу поморску силу, чије способности подразумевају развој плавоводне морнарице која може да се супротстави другим регионалним силама, пре свега САД. Такав војни развој неизбежно мења перцепцију претње међу регионалним актерима, као и њихову перцепцију кинеског концепта одвраћања.

Кључне речи: *одвраћање, Кина, конвенционалне оружане снаге, стратегија конвенционалног одвраћања*

© 2022 Аутори. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

